

Ministerie van Defensie
T.a.v. de Minister van Defensie
De weledele heer R. Brekelmans
Postbus 20701
2500 ES DEN HAAG

Toldijk, 13 september 2024

Kenmerk : D15009
Betreft : zienswijze

Excellentie,

Als inwoner in de nabije omgeving van de locatie "Hummelo", dat valt onder de gemeente Bronckhorst, wil ik mijn grote zorgen kenbaar maken over uw voornemen om mogelijk een grootschalige munitieopslag te realiseren op de locatie "Hummelo", die ligt tussen Toldijk/Hummelo/Achter-Drempt. Deze mogelijke aanwijzing zal onwaarschijnlijk grote gevolgen hebben voor mij en mijn mede-inwoners in Toldijk, Hummelo en Drempt, zowel op sociaal als geografisch gebied. Niet alleen voor mij en andere inwoners van Toldijk, Hummelo en Drempt is deze grootschalige munitieopslag ongewenst, maar ook voor het ministerie van Defensie is deze locatie ongeschikt. In deze brief wil ik mijn (inofficiële) zienswijze op dit voornemen bekend maken. Daarin zal ik ook aangeven dat een grootschalige munitieopslag ook zeer nadelige gevolgen heeft voor het milieu en de natuur in de omgeving. Ik stuur deze brief aan u, omdat op u de taak rust voor infrastructuur en andere voorzieningen.

Communicatie

Pas enkele maanden geleden is mij ter ore gekomen dat uw ministerie op zoek is naar extra ruimte voor defensie. In het bijzonder is uw ministerie op zoek naar een grootschalig munitiedepot en uw ministerie onderzoekt daarvoor meerdere locaties. Naar het schijnt heeft u al in december 2023 een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) ter inzage gelegd, waarop derden mochten reageren. Een kennisgeving van deze NRD heeft u wel gepubliceerd in de Staatscourant, maar een normale burger leest niet dagelijks de Staatscourant. Wanneer ik terugzoek op het internet, zie ik dat uw ministerie op 15 december 2023 het Participatieplan PlanMER en nationale beleidsvisie NPRD heeft gepubliceerd, een beleidsnota over juiste communicatie in het kader van uw zoektocht.

In het kader van een transparante communicatie had het uw ministerie gesierd wanneer zij haar voornemen op een meer lokaal niveau bekend zou hebben gemaakt.

Doordat ik niet bekend was met de NRD, heb ik hierop niet kunnen reageren, wat mij het gevoel geeft dat ik bij voorbaat in deze procedure op 1-0-achterstand sta.

Gevolgen aanwijzing grootschalige munitieopslag

De aanwijzing van een grootschalige munitieopslag is geografisch ongeschikt en heeft gevolgen voor de infrastructuur, de fysieke leefomgeving, het milieu en de natuur.

Geografisch ongeschikte locatie

Uw ministerie is in haar algemeenheid op zoek naar meer ruimte voor defensie. U zoekt onder meer een extra locatie voor grootschalige munitieopslag en een of twee snel inzetbare capaciteiten (SIC). Een belangrijk vereiste voor een grootschalige munitieopslag is dat er een goede ontsluiting is naar het hoofdwegensysteem met daarbij mogelijke aansluiting op binnenvaart- en spoornetwerk.

Rondom de zoeklocatie "Hummelo" is er geen goede ontsluiting naar het hoofdwegensysteem en er is geen aansluiting op een spoornetwerk. Dichtbij de zoeklocatie "Hummelo" stroomt de IJssel. De waterstanden daar zijn zo wisselend dat uw ministerie voor transport van munitie niet kan vertrouwen op het gebruik van binnenvaart over de IJssel. Kortom: zoeklocatie "Hummelo" is zeer slecht ontsloten en dit maakt deze zoeklocatie bij voorbaat een ongeschikte locatie.

Daarbij komt dat de zoeklocatie "Hummelo" ook geen logische locatie is voor een grootschalige munitieopslag. Uw ministerie heeft al meerdere munitieopslagen in Nederland. Uit de site www.defensiefotografie.nl maak ik op dat deze vooral in het westen en noorden van Nederland liggen. Daarnaast bent u op zoek naar een of twee SIC-locaties. Deze zoeklocaties liggen allemaal in de noordelijke drie provincies van ons land. Bevoorradiging van deze SIC-locaties vanuit Toldijk heeft logistiek bijzonder veel voeten in de aarde, veel meer dan wanneer wordt gekozen voor een grootschalige munitieopslag in Flevoland of de kop van Overijssel.

Conclusie: de zoeklocatie "Hummelo" is geografisch ongeschikt voor een grootschalige munitieopslag.

Ongeschikte infrastructuur

In het verlengde van de geografische ongeschiktheid van deze locatie ligt de infrastructuur. Voor de realisatie van een grootschalige munitieopslag op de zoeklocatie "Hummelo" is ook grootschalige aanpassing van de infrastructuur in en rondom Toldijk noodzakelijk. Aan de oostkant van de IJssel ter hoogte van Deventer tot aan Arnhem ligt geen snelweg. Ontsluiting van het verkeer vindt plaats via provinciale wegen.

De enige grotere verkeersader, die er loopt, is de Zutphen-Emmerikseweg, die van Zutphen naar Hummelo loopt en door Toldijk voert. Bij realisatie van een grootschalige munitieopslag zal deze weg nabij de grootschalige munitieopslag moeten worden omgelegd. Dat heeft letterlijk en figuurlijk zeer veel voeten in de aarde en zal naast het beslag dat een grootschalige munitieopslag op de omgeving doet, nog meer beslag leggen op de omliggende landbouwgronden en woningen. De impact is dus veel groter dan alleen de in deze zienswijze genoemde woningen en bedrijven in het zoekgebied en de zones A en B. Het vinden van een aanvaardbare alternatieve route is bij kans onmogelijk in dit gebied, dat zich kenmerkt door kleinschalig coulisselandschap.

Daar komt bij dat er geen transportcorridor is voor transport van en naar de grootschalige munitieopslag. De Zutphen-Emmerikseweg (N314) loopt aan beide kanten direct door de bebouwde kom, naar het noorden door de dorpskernen Toldijk, Baak en Zutphen en naar het zuiden langs de basisschool in Hummelo en door Laag-Keppel. De N317 loopt richting het westen door Drempt en langs de bebouwingen van Doesburg en naar het oosten door Langerak en Doetinchem.

Verder is nog een punt dat transport ook zal moeten plaatsvinden over kwetsbare infrastructuur. Transport naar het noorden zal moeten gaan over de brug bij Zutphen, naar het westen via de brug van Doesburg en ook naar Doetinchem (route langs zeer veel kwetsbare bebouwing) over diverse bruggen.

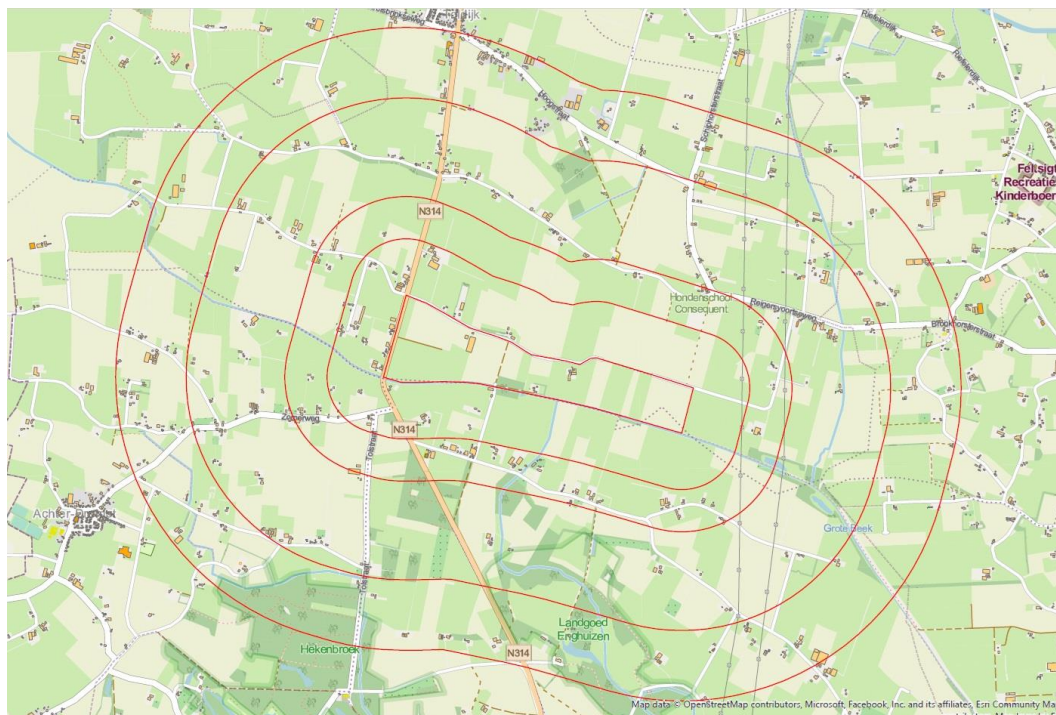
Als **bijlage** zijn de verschillende aanrijdroutes opgenomen.

Conclusie: De infrastructuur rondom de zoeklocatie "Hummelo" is om meerdere redenen niet geschikt voor een grootschalige munitieopslag.

Ontwrichting fysieke leefomgeving

Voor mij als inwoner van Toldijk, Hummelo en Drempt is de inbreuk op de fysieke leefomgeving en daardoor de sociale ontwrichting de grootste zorg. Een van de belangrijkste gevolgen van de aanleg van een grootschalige munitieopslag is dat er beperkingen ko-

men in het gebied daaromheen. Er komen vier soorten zones, de A-zone, de B-zone, de C1-zone en de C2-zone, zoals aangegeven op onderstaande kaart. Deze beperkingen zullen ons dorp volledig ontwrichten.

In Toldijk is verder onderzoek gedaan naar de gevolgen van deze zonering, zoals het aantal geraakte objecten en inwoners. Onderstaande tabel 1 geeft het aantal adressen per gebruiksdoel per zone aan.

Tabel 1 Aantal en diversiteit van panden per zone

Gebruiksdoel (aantal panden)	totaal	zoekgebied	A-zone	B-zone	C1-zone	C2-zone
woonfunctie	371	4	37	37	140	153
Industrie	87	1	8	10	36	32
Winkel	7	0	3	1	1	2
Kantoor	7	0	3	0	1	3
gezondheid	7	0	4	0	3	0
Logies	5	0	1	0	0	4
bijeenkomst	3	0	0	0	2	1
Overig	7	0	1	1	3	2

Als **bijlage** zijn de resultaten van de enquête van de belangenorganisaties van Toldijk, Hummelo en Drempt opgenomen.

Ook is onderzoek gedaan naar het aantal inwoners per zone. Deze staan opgenomen in onderstaande tabel 2.

Tabel 2. Aantal inwoners per zone

Zone	Totaal
A-zone	80
B-zone	96
C1-zone	354
C2-zone	377
Zoekgebied	12
Eindtotaal	919

Deze aantallen zeggen u mogelijk niet veel, als deze niet in perspectief staan. Onderstaande tabel 3 geeft aan hoeveel inwoners en welk percentage van de inwoners wordt geraakt door de realisatie van een grootschalige munitieopslag.

Tabel 3 Aantal en percentage geraakte inwoners per plaats

Plaats	aantal inwoners, wonend in zone	totaal inwoners	percentage t.o.v. totaal
Zelhem	2		
Toldijk	502	898	55,90%
Hummelo	163	1625	10,03%
Hengelo	28		
Drempt	203	1607	12,63%
Steenderen	14		
Keijenborg	7		

De dorpen waarvan de meeste inwoners geraakt worden, zijn Toldijk, Drempt en Hummelo. In Toldijk wordt 56 procent van de inwoners geraakt door de aanwijzing. Er liggen 74 woningen in de beperkingenzones A en B. Voor deze inwoners moet een nieuwe woning worden gevonden dan wel worden gerealiseerd. Naar verwachting zal deze realisatie niet of niet geheel in Toldijk mogelijk zijn. Immers, bijna de helft van Toldijk ligt al binnen zone C en volgens het NRD (bladzijde 66) zijn binnen zone C1 maximaal 40 woningen toegestaan en binnen zone C2 minder dan 100, terwijl in Toldijk in zone C1 al 140 en in zone C2 153 woningen liggen.

Let op: de cijfers van kolom 1, 2, 3, 4, 5 en de tekst hierboven zijn in werkelijkheid nog schokkender. Helaas is de gemeente Bronckhorst er niet in geslaagd om ons tijdig de juiste cijfers aan te leveren.

Doordat zoveel mensen uit het dorp vertrekken, zakt het dorp door zijn hoeven en blijft het geamputeerd achter. Het spreekwoord ‘beter een goede buur dan een verre vriend’ wordt wel erg uitgehold. Immers, doordat er veel minder mensen zullen wonen, zullen voorzieningen als een sportclub, kinderopvang, school, ouderenopvang et cetera niet meer rendabel zijn, zullen zij hun deuren moeten sluiten en raakt het dorp sociaal ontwricht.

Ik vrees dan ook voor het voortbestaan van café, restaurant en zalencentrum Den Bremer, een plaats waar iedere inwoner lief en leed heeft gedeeld en voor het voortbestaan van onze jeugdsoos Flophouse, dat al sinds 1971 draait op vrijwilligers en een actief cultureel leven in Toldijk biedt. De impact van een grootschalige munitieopslag reikt voor Toldijk dus veel verder dan de veiligheidszones, die zijn aangegeven.

Zelf woon ik in de omgeving van locatie ‘Hummelo’. Voor zover ik begrijp kan ik wel in mijn eigen woning blijven wonen. Omdat wij na realisatie van de grootschalige munitieopslag relatief dichtbij deze opslag komen te wonen, zal de infrastructuur worden verlegd, wat mij direct zal raken, ook in mijn gevoel van veiligheid. Doordat ik in de omgeving woon, zullen nabije burens moeten verhuizen. Veel bedrijven moeten hun deuren sluiten, waardoor ik moet uitwijken naar andere dorpen om boodschappen te doen. De realisatie van een grootschalige munitieopslag zal zulke grote gevolgen hebben voor Toldijk, Hummelo en Drempt dat ik voor het voortbestaan van onze dorpen vrees.

In uw presentatie van 13 juni 2024 in de provincie Gelderland heeft u een tabel gepresenteerd (tabel 4). Hierin staat voor de te onderzoeken locaties voor grootschalige munitieopvang met aantallen woningen binnen verschillende explosieaandachtsgebieden (zones).

Tabel 4: aantal woningen binnen verschillende afstanden

Afstand	Biddinghuizen	Dronten	Dalfsen	Weerselo	Zevenaar	Zoelen-Oost	Zoelen-West	Hummelo
400 m (A-zone)	1	9	19	3	12	9	7	34
700 m (B-zone)	4	14	32	21	27	21	29	70
1400 m (C-zone klein)	18	29	136	114	53	103	118	184
1900 m (C-zone groot)	26	56	274	408	82	275	303	319

Hoewel deze aantallen woningen binnen de verschillende afstanden verschillen van de aantallen die wij hebben verzameld, laat ook deze tabel zien dat bij zoeklocatie “Hummelo” het aantal woningen in de A- en B-zone minstens 2 maal groter is dan die in Dalfsen, de zoeklocatie met de op twee na grootste impact voor de te verwijderen woningen. Dit zegt mijns inziens al genoeg. Ook het aantal woningen in de C-zones is aanzienlijk groter

dan de aantallen, die u zelf als grens stelt in het NRD. De impact van het verdwijnen van woningen bij locatie "Hummelo" is onevenredig groot vergeleken met andere locaties op de lijst. De aanwezigheid van woningen in de C-zones en vlak daarbuiten zal ook een grote waardedaling van de woning met zich brengen, een aspect dat ook aandacht verdient. Verder geldt onverkort dat het verwijderen van woningen gevolgen heeft voor het levensvatbaar houden van voorzieningen als scholen, winkels en sportclubs en (muziek)verenigingen.

Conclusie: realisatie van een grootschalige munitieopslag ontwricht de fysieke leefomgeving in een grote straal rondom Toldijk.

Verdere selectiecriteria

De realisatie van een grootschalige munitieopslag heeft ook ingrijpende gevolgen voor onder meer het milieu, de natuur, de cultuur en de waterhuishouding. In de onderzoeken van defensie zijn deze onderwerpen nog maar zeer beperkt aan bod gekomen. De Commissie voor de milieueffectrapportage heeft met haar Advies reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport van 29 mei 2024 al gereageerd op de Notitie Reikwijdte Detailniveau. Daarin geeft de Commissie aan dat de gebieds- en locatiekeuzes in de milieueffectrapportage goed en integraal moeten worden uitgewerkt en afgewogen voor het MER. De Commissie wijst erop dat het belangrijk is geen onderzoek en keuzes die vanuit milieu en natuur doorslaggevend kunnen zijn naar vervolgbesluiten door te schuiven. De Commissie geeft in haar advies op bladzijde 2 al een opsomming van essentiële informatie voor het MER. In dat kader is het van belang dat uw ministerie nu al goed notitie neemt van de volgende punten.

Gevolgen Natura 2000

De voorgenomen locatie ligt op een afstand van 6 tot 8 kilometer afstand van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied. De realisatie van een grootschalige munitieopslag en de bijkomende activiteiten (omleg wegen, herrealisatie nieuwe woningen) zullen significant nadelige gevolgen hebben voor dit Natura 2000-gebied. Hiervoor is dan een Omgevingsvergunning natuur nodig, waarvan de verlening voor het munitiedepot vanwege de dringende redenen van groot openbaar belang mogelijk sneller verleend kan worden. Voor de nieuwbouw van woningen zal een vergunning zoveel voeten in de aarde hebben, dat realisatie jaren op zich laat wachten. Gedurende deze jaren hebben de getroffen bewoners en bedrijven geen enkel perspectief op een alternatieve locatie in de omgeving.

Flora en fauna

Dichterbij huis zijn de gevolgen voor de plaatselijke flora en fauna ook niet te onderschatten. Ruim 20 jaar geleden heeft het Waterschap Rijn en IJssel ingrijpende werkzaamheden uitgevoerd aan de Grote Beek ter hoogte van het zoekgebied om meer natuur te ontwikkelen. De komst van onder andere de bever is daarvan een direct gevolg. Ook is er middenin het zoekgebied een bewoonde dassenburcht. In het naastgelegen bosperceel is er een veelheid aan waarnemingen van bijzondere vogels (kerkuil, steenuil, rode wouw, wielewaal, tuinfluiter, zwartkop, boerenzwaluw, diverse spechten, ijsvogel, etc.). De aanleg van een munitiedepot zal waarschijnlijk een groot deel van deze populatie doen verdwijnen.

Cultuur

In uw Notitie Reikwijdte en Detailniveau geeft u aan dat een van uw selectiecriteria is dat een aan te wijzen locatie niet over of direct naast cultuurhistorische waardevolle gebieden/objecten (UNESCO en rijksmonumenten) komt te liggen. Vooruitlopend op de milieueffectrapportage is onderzoek gedaan naar het aantal monumenten in en om het zoekgebied. De bevindingen staan in tabel 5.

Tabel 5: aantal monumentale panden per zone

Soort monument	totaal	zoekgebied	A-zone	B-zone	C1-zone	C2-zone
gemeentelijk monument	42	0	3	6	18	15
Rijksmonument	16	0	2	3	2	9

Hoewel er geen monumenten in het zoekgebied zelf liggen, staan er meerdere monumenten in de zone direct daarom heen. Daarbij wil ik zeker het Achterhoeks Planetarium aan de Hoogstraat 29 vermelden, dat geen monument is, maar van zeer bijzondere aard is (www.achterhoeksplanetarium.nl). Ik verzoek u dit gegeven in uw overweging te betrekken.

Ook zullen de verschillende volksfeesten in Toldijk, Drempt en Hummelo niet meer in de huidige omvang georganiseerd kunnen worden. Dit zijn feesten die al jarenlang georganiseerd worden en waaraan verschillende tradities zijn verbonden.

Bedreigd erfgoed

De commissie Gelderland van de erfgoedvereniging Bond Heemschut onderzoekt in hoeverre erfgoed in de provincie gevaar loopt door dit plan van defensie. Het lijkt erop dat in deze regio Toldijk - Hummelo de dreiging erg groot is, het gaat hier om twaalf monumentale boerderijen waarvan er vier op de rijksmonumentenlijst staan. Al deze monumenten dienen beschermd en bewoond te blijven voor de huidige en door toekomstige

generaties. Dit standpunt wordt ook onderschreven door de Boerderijen Stichting Achterhoek en de Stichting Open Monumentendag Bronckhorst. Het slopen van de monumenten is een groot verlies voor de Nederlandse cultuur en historie.

UNESCO immaterieel erfgoed

Het internationale Unesco Verdrag ter Bescherming van het Immaterieel Erfgoed uit 2003 heeft als doel om deze vormen van erfgoed te beschermen. Nederland heeft in 2012 het Immaterieel Erfgoedverdrag van Unesco geratificeerd.

Het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN) is een organisatie die zich richt op het behoud en de bevordering van immaterieel erfgoed in Nederland. Het centrum werd opgericht in 2012 en werkt samen met verschillende partners, waaronder erfgoedgemeenschappen, onderzoekers en beleidsmakers, UNESCO en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Op de lijst Immaterieel Erfgoed van het KIEN is ook het Volksfeest Hummelo opgenomen.

Het Hummelose Volksfeest (vaak de Hummelse Kermis genoemd) wordt sinds menscheugenis gehouden op de tweede woensdag van september en de dinsdag ervoor. Het is een feest van en voor de Hummelose bevolking dat bol staat van oude tradities zoals optochten van schutters en ruiters, ringsteken te paard, bielemannen die geesten verjagen, vaandelslaan, spelletjes voor de jeugd, vogelknuppelen en het vogelschieten met oude voorladers. Het is een traditie die haar oorsprong heeft in de aloude oogstfeesten.

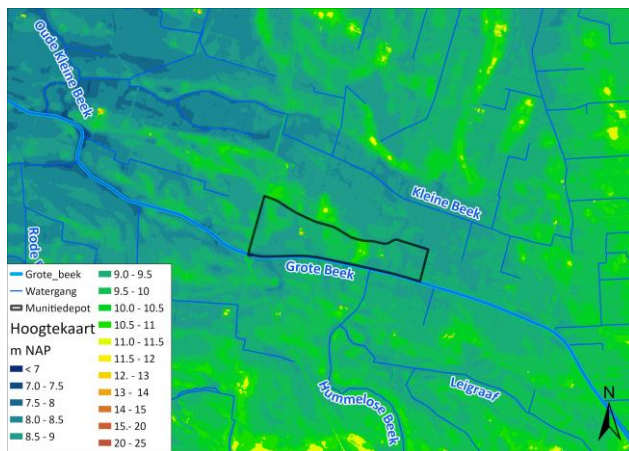
In Nederland komt een dergelijk Volksfeest waarin vele oude tradities nog herkenbaar zijn op deze schaal niet voor.

Het hoogtepunt van het Volksfeest is de prijsuitreiking door de adellijke familie, A.R.E.L. Graaf van Rechteren Limpurg met als decor het Tuinhuis op Landgoed Enghuizen in Hummelo. Deze formele ceremonie wordt traditioneel volgens zeven protocollen gevierd en bestaat uit de prijsuitreiking, vaandelzwaaien en wordt afgesloten met het Wilhelmus. Deze eindceremonie kan, na de komst van het munitiedepot niet meer voor het Tuinhuis worden gehouden. Ik verzoek met klem aan de bewindsvoerder om deze ceremonie op deze locatie in stand te houden voor toekomstige generaties.

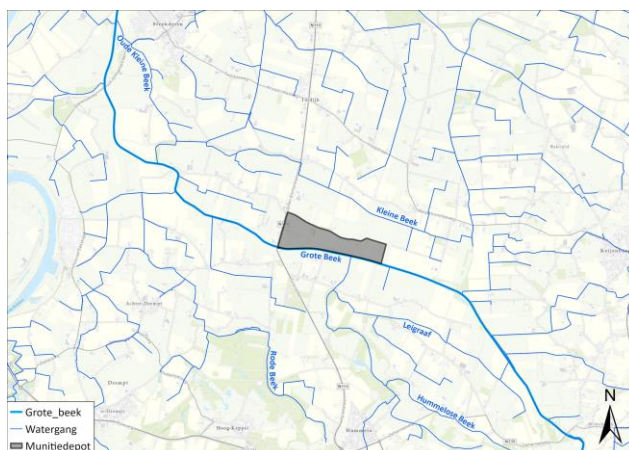
Waterhuishouding

Eerder in mijn zienswijze gaf ik al aan dat er geen grote waterwegen liggen op korte afstand van zoeklocatie "Hummelo". Dat betekent niet dat er geen water is. In en om Toldijk is er een uitgebreid stelsel aan beken en watervoorzieningen, voor een groot deel gericht op een efficiënt gebruik van landbouwgronden. De Grote Beek maakt ook deel uit van

deze waterhuishouding. De Grote Beek is de enige watergang die niet door water vanuit Duitsland gevoed wordt en dus van zeer groot belang voor de waterhuishouding in de omgeving. Op de hierna volgende kaartjes is de ligging van de beken en andere watervoorzieningen ten opzichte van locatie 'Hummelo' te zien. Het is niet gebleken dat met het aspect water al rekening is gehouden.

De ligging op de hoogtekaart.

De ligging van locatie 'Hummelo' ten opzichte van de grote hoeveelheid beken, sloten en andere watergangen.

Conclusie: veel overige criteria moeten nog worden onderzocht. Ook hieruit zal blijken dat zoeklocatie Hummelo ongeschikt is voor een grootschalige munitieopslag.

Conclusie

In het voorgaande heb ik mijns inziens voldoende naar voren gebracht dat de zoeklocatie "Hummelo" nooit een geschikte locatie kan worden voor een grootschalige munitieopslag. Ik verzoek u daarom al voorafgaand aan een nader onderzoek te beslissen af te zien van deze locatie en locatie "Hummelo" te schrappen uit uw lijst van zoeklocaties.

